

บทที่ ๓ สิทธิของผู้ป่วย

สิทธิมนุษยชน (human rights)

สิทธิ (right) หมายถึง ความชอบธรรมที่บุคคลใช้อย่างอิงกับผู้อื่นเพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนพึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น

สิทธิมนุษยชน (human rights) หมายถึง สิทธิ ค้ำจุนศรีของความเป็นมนุษย์ที่มีตามธรรมชาติซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด รวมถึงสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งมีการรับรองไว้โดยทั่วโลกให้การยอมรับ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๙)

หลักการของสิทธิมนุษยชน (the human rights principles) ประกอบด้วย

๑. สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติ (natural rights) ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีคุณค่าของคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ คุณค่าของมนุษย์แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ คุณค่าในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม (แตกต่างกัน) กับคุณค่าในฐานะความเป็นมนุษย์ (เท่าเทียมกัน) การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกัน เช่น ให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า นำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับวิธีคิด

และเน้นคุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

๒. สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (universality and inalienability) สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรหมแดน สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ที่ไม่สามารถมอบอำนาจหรือมอบสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใด เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิของผู้ลี้ภัย สิทธิเหล่านี้ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น และสิทธิตามกฎหมายแตกต่างจากการครอบครองที่ดินหรือทรัพย์สิน เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ

๓. สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วนได้ ไม่มีสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (indivisibility) เช่น เราไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่าสิทธิพลเมืองกับสิทธิทางการเมือง มีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพราะสิทธิทุกประเภทมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

๔. ความเสมอภาคและการห้ามเลือกปฏิบัติ (equality and non-discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคมและถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วยหรือคนมีสุขภาพดี หรือเพศใด แต่สังคมไทยยังมีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งเรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ฝนตกไม่ทั่วฟ้า” “เลือกที่รักมักที่ชัง” หรือ “รักลูกไม่เท่ากัน”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (universal declaration of human rights) มี ๓๐ ข้อ แบ่งเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อ ๑ และข้อ ๒ กล่าวถึงหลักการของสิทธิมนุษยชน

๑. ทุกคนมีอิสระ และเราทุกคนควรจะได้รับปฏิบัติเช่นเดียวกัน

๒. ทุกคนมีความเสมอภาค ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในสีผิว เพศ ศาสนา

ส่วนที่ ๒ ข้อ ๓ ถึงข้อ ๒๑ กล่าวถึงสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๓. ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิตในการมีชีวิตอย่างอิสระและปลอดภัย
๔. ไม่มีใครมีสิทธิที่จะปฏิบัติต่อเราเยี่ยงทาส และเราก็ไม่อาจจะทำให้ผู้ใดเป็นทาสของเราเช่นกัน
๕. ไม่มีใครมีสิทธิที่จะทำอันตรายเราหรือทรมาณเรา
๖. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย
๗. กฎหมายเป็นสิ่งเดียวกันสำหรับทุกคน กฎหมายต้องปฏิบัติกับเราทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
๘. ทุกคนมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย เมื่อสิทธิของพวกเขาถูกละเลย
๙. ไม่มีใครมีสิทธิที่จะจำคุกเราอย่างไม่เป็นธรรม หรือขับไล่เราออกไปจากประเทศของเราเอง
๑๐. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย
๑๑. ทุกคนควรได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิด
๑๒. ทุกคนมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือหากมีใครบางคนพยายามทำร้ายเรา แต่จะไม่มีใครสามารถเข้าไปในบ้านเรือนของเรา เปิดจดหมายเราอ่าน หรือรบกวนเราหรือครอบครัว โดยไม่มีเหตุพอเพียง
๑๓. ทุกคนมีสิทธิที่จะเดินทางไปไหนมาไหนได้ตามต้องการ
๑๔. ทุกคนมีสิทธิที่จะไปยังอีกประเทศหนึ่ง แล้วขอความช่วยเหลือหากจะมีใครตามรังควานหรือตกอยู่ในอันตราย
๑๕. ทุกคนมีสิทธิที่จะถือสัญชาติของประเทศหนึ่ง ๆ ไม่มีใครมีสิทธิที่จะยับยั้งการเปลี่ยนสัญชาติของเราได้ ถ้าเราต้องการ
๑๖. ทุกคนมีสิทธิในการแต่งงานและมีครอบครัว
๑๗. ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

๑๘. ทุกคนมีสิทธิที่จะปฏิบัติศาสนกิจของตนเอง และสามารถเปลี่ยนศาสนาได้ตามต้องการ

๑๙. ทุกคนมีสิทธิที่จะพูดในสิ่งที่คิดและมีสิทธิที่จะให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

๒๐. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการประชุมและสมาคมใด ๆ โดยสันติ

๒๐. ทุกคนมีสิทธิที่จะช่วยเหลือและเข้าไปมีส่วนร่วมในรัฐบาลของตน

ส่วนที่ ๓ ข้อ ๒๒ ถึงข้อ ๒๗ กล่าวถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๒๒. ทุกคนมีสิทธิในการประกันสังคมและมีโอกาสพัฒนาทักษะของตน

๒๓. ทุกคนมีสิทธิที่จะทำงานโดยได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม ได้รับสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและได้เข้าร่วมกับสหภาพแรงงาน

๒๔. ทุกคนมีสิทธิที่จะพักผ่อนและมีเวลาหย่อนใจ

๒๕. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอเพียง และได้รับความช่วยเหลือทางการแพทย์ถ้าเจ็บป่วย

๒๖. ทุกคนมีสิทธิที่จะไปโรงเรียน

๒๗. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในวัฒนธรรมของชุมชน

ส่วนที่ ๔ ข้อ ๒๘ ถึงข้อ ๓๐ กล่าวถึงหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ

๒๘. ทุกคนต้องเคารพใน "ระเบียบสังคม" ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการอำนวยสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ให้ได้

๒๙. ทุกคนต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น ชุมชน และทรัพย์สินสาธารณะ

๓๐. ไม่มีผู้ใดมีสิทธิที่จะแบ่งแยกสิทธิใด ๆ ที่ปรากฏในปฏิญญาฯ ฉบับนี้ไปได้

สิทธิมนุษยชนกำหนดตามกลุ่มเป้าหมาย อาจกำหนดได้ ดังนี้

๑. สิทธิสตรี (rights of women) เป็นสิทธิของสตรีที่จะได้รับการศึกษา ทำงานและได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค การเข้าถึงสิทธิด้านต่าง ๆ อย่าง เป็นธรรม

๒. สิทธิเด็ก (rights of children) คือ สิทธิที่เด็กจะได้รับการปกป้องคุ้มครอง มีชีวิตที่มีสุขภาวะ ได้รับการศึกษา ไม่ถูกกักขัง หน่วงเหนี่ยว เมียนตี ล่วงเกินทางเพศ หรือถูกบังคับให้เป็นแรงงาน ทาส

๓. สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ (rights of ethnic and indigenous peoples) คือ สิทธิที่กลุ่มชาติพันธุ์จะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าพลเมืองทั่วไป

๔. สิทธิในที่ทำกิน (rights to land) คือ การดำรงชีพโดยไม่ถูกไล่ที่ ไม่ถูกคดโกง ถูกเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐบางคนหรือคนที่มีอำนาจมากกว่า

๕. สิทธิมีงานทำ (rights to work) และสิทธิในการประกอบอาชีพโดย ได้รับการคุ้มครอง สิทธิที่จะไม่ถูกเลิกจ้าง ไม่ถูกขับไล่จากที่ทำกินหรือแหล่งขายสินค้า เช่น กรณีหาบเร่และแผงลอยถูกไล่ที่หรือไล่จับ

๖. สิทธิในการมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม (rights to adequate housing) เช่น การพัฒนาชุมชนแออัด การสร้างอาคารสงเคราะห์ และการให้ความช่วยเหลือ ให้ประชาชนที่ยากจนได้มีที่อยู่อาศัย

๗. สิทธิที่จะมีอาหารการกินอย่างเหมาะสม (rights to adequate food) ไม่อดอยากหรือเกิดภาวะทุพโภชนาการในชนบทและในหมู่คนจนในเมือง

๘. สิทธิได้รับการรักษาพยาบาล (rights to health) โดยไม่ถูกปฏิเสธจาก แพทย์ โรงพยาบาล หรือไม่ถูกคิดค่ารักษาพยาบาลแพงเกินเหตุ

๙. สิทธิในการได้รับการศึกษา (rights to education) การศึกษาที่มี คุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อย่างน้อยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑๐. สิทธิได้รับการประกันสังคม (rights to social security) คือ สิทธิ
แรงงานที่จะได้รับการคุ้มครอง ชดเชยค่ารักษาพยาบาล การเกิดอุบัติเหตุ
การตกงาน การชราภาพหรือเกษียณอายุจากรัฐหรือหน่วยงานด้านการประกัน
สังคม ซึ่งควรขยายถึงประชาชนทุกคน นอกเหนือจากแรงงานที่เป็นลูกจ้างใน
สถานประกอบการ เช่น เกษตรกร ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะตัดสินใจในกิจการ
ต่าง ๆ ส่วนตัวด้วยตนเอง ซึ่งแสดงถึงความเป็นอิสระของมนุษย์ และเป็นบุคคล
ที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการได้รับรู้ข้อมูล
ต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจของตนเอง และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติการพยาบาลมี
กรอบในการให้การพยาบาลแก่ผู้รับบริการตามสิทธิที่พึงมี จึงขอเสนอกฎหมาย
จรรยาบรรณ ข้อบังคับ และประกาศ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของบุคคล

กฎหมาย จรรยาบรรณ ข้อบังคับ และประกาศเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับ สิทธิของบุคคล

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒๗ ระบุว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ
และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน
การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่อง
ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะ
ของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม
หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุ
อื่นใด จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้
บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรือ
อำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อม
ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

๒. พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐

หมวด ๑ สิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพ

มาตรา ๕ บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ บุคคลมีหน้าที่ร่วมกับหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการให้เกิดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๖ สุขภาพของหญิงในด้านสุขภาพทางเพศ และสุขภาพของระบบเจริญพันธุ์ซึ่งมีความจำเพาะ ชับซ้อนและมีอิทธิพลต่อสุขภาพหญิงตลอดช่วงชีวิต ต้องได้รับการสร้างเสริม และคุ้มครองอย่างสอดคล้องและเหมาะสมสุขภาพของเด็ก คนพิการ คนสูงอายุ คนด้อยโอกาสในสังคมและกลุ่มคนต่าง ๆ ที่มีความจำเพาะในเรื่องสุขภาพต้องได้รับการสร้างเสริมและคุ้มครองอย่างสอดคล้องและเหมาะสมด้วย

มาตรา ๗ ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล เป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะนำไปเปิดเผยในประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้นโดยตรง หรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย แต่ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ผู้ใดจะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมาย

ว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่นเพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้

มาตรา ๘ ในการบริการสาธารณสุข บุคลากรด้านสาธารณสุขต้องแจ้งข้อมูลด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการให้ผู้รับบริการทราบอย่างเพียงพอที่ผู้รับบริการจะใช้ประกอบการตัดสินใจในการรับหรือไม่รับบริการใด และในกรณีที่ผู้รับบริการปฏิเสธไม่รับบริการใด จะให้บริการนั้นมีได้ ในกรณีที่เกิดความเสียหายหรืออันตรายแก่ผู้รับบริการเพราะเหตุที่ผู้รับบริการปกปิดข้อเท็จจริงที่ตนรู้และควรบอกให้แจ้ง หรือแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ผู้ให้บริการไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายหรืออันตรายนั้น เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ให้บริการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ผู้รับบริการอยู่ในภาวะที่เสี่ยงอันตรายถึงชีวิต และมีความจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเป็นการรีบด่วน

(๒) ผู้รับบริการไม่อยู่ในฐานะที่จะรับทราบข้อมูลได้ และไม่อาจแจ้งให้บุคคลซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ปกครอง ผู้ปกครองดูแล ผู้พิทักษ์ หรือผู้อนุบาลของผู้รับบริการ แล้วแต่กรณี รับทราบข้อมูลแทนในขณะนั้นได้

มาตรา ๙ ในกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขประสงค์จะใช้ผู้รับบริการเป็นส่วนหนึ่งของการทดลองในงานวิจัย ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขต้องแจ้งให้ผู้รับบริการทราบล่วงหน้า และต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้รับบริการก่อนจึงจะดำเนินการได้ ความยินยอมดังกล่าวผู้รับบริการจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้

มาตรา ๑๐ เมื่อมีกรณีที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเกิดขึ้น หน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ต้องเปิดเผยข้อมูลนั้นและวิธีป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพให้ประชาชนทราบและจัดหาข้อมูลให้โดยเร็ว การเปิดเผยข้อมูลตามวรรคหนึ่งต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

มาตรา ๑๑ บุคคลหรือคณะบุคคลมีสิทธิร้องขอให้มีการประเมินและมีสิทธิร่วมในกระบวนการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพจากนโยบายสาธารณะ บุคคลหรือคณะบุคคลมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพของตนหรือของชุมชน และแสดงความเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว

มาตรา ๑๒ บุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้ การดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้ว มิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและให้พ้นจากความรับผิดชอบ

๓. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๕๙

มาตรา ๕๙ บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

วรรค ๔ กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

มาตรา ๒๖๔ ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดเติมหรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ ในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดกรอกข้อความลงในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อื่นนั้น ถ้าได้กระทำเพื่อนำเอาเอกสารนั้นไปใช้ในกิจการที่อาจเกิดเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือประชาชนให้ถือว่าผู้นั้นปลอมเอกสาร ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

มาตรา ๒๖๙ ผู้ใดในการประกอบกิจการงานในวิชาแพทย์ กฎหมาย บัญชี หรือวิชาชีพอื่นใด ทำคำรับรองเป็นเอกสารอันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดโดยทุจริตใช้หรืออ้างคำรับรองอันเกิดจากการกระทำความผิดตามวรรคแรก ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

มาตรา ๒๗๑ ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

มาตรา ๒๗๓ ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

อันตรายสาหัสนั้น คือ

- (๑) ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียอวัยวะประสาท
- (๒) เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์
- (๓) เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้วหรืออวัยวะอื่นใด
- (๔) หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว
- (๕) แห้งลูก
- (๖) จิตพิการอย่างติดตัว
- (๗) ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต
- (๘) ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่าสี่สิบวัน

จนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่าสี่สิบวัน หรือ

มาตรา ๓๐๐ ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๐๑ หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๐๒ ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

มาตรา ๓๐๕ ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา ๓๐๑ และมาตรา ๓๐๒ นั้น เป็นการกระทำของนายแพทย์ และ

(๑) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น ผู้กระทำไม่มีความผิด

มาตรา ๓๐๗ ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการหรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๐๘ ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจ่ายอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้าย จนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจ่ายอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๑๐ ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใด ให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรก เป็นเหตุให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายนั้นถึงแก่ความตาย หรือรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี

มาตรา ๓๑๓ ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นโดยเหตุที่เป็น เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชีหรือ โดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้นแล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการ ที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือ ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรก เปิดเผยความลับ ของผู้อื่นอันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

มาตรา ๓๑๓ ผู้ใดควบคุมดูแลบุคคลวิกลจริต ปล่อยปละละเลยให้บุคคล วิกลจริตนั้นออกเที่ยวไปโดยลำพัง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๓๑๔ ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจช่วย ได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นแต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๑๐ ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่น รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกิน หนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๔. จรรยาบรรณพยาบาล ฉบับที่สอง ปีพุทธศักราช ๒๕๔๖

(รายละเอียดในบทที่ ๖)

ข้อที่ ๑ พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาล และ
บริการสุขภาพ

ข้อที่ ๒ พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วยความเมตตากรุณา เคารพในคุณค่า
ของชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีและความผาสุกของเพื่อนมนุษย์

ข้อที่ ๓ พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้ให้บริการ ผู้ร่วมงาน และ
ประชาชนด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนของบุคคล

ข้อที่ ๔ พยาบาลยึดหลักความยุติธรรม และความเสมอภาคในสังคม
มนุษย์

ข้อที่ ๕ พยาบาลประกอบวิชาชีพโดยมุ่งความเป็นเลิศ

ข้อที่ ๖ พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ และชีวิตของผู้ใช้บริการ

**๕. ข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพ
การพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๕๐**

(รายละเอียดในบทที่ ๖)

หมวด ๒ การประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ส่วนที่ ๑
การปฏิบัติต่อผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการ

ข้อ ๗ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องรักษามาตรฐานของวิชาชีพตามที่สภา
การพยาบาลประกาศกำหนดโดยไม่เรียกร้องสินจ้างรางวัลพิเศษนอกเหนือจาก
ค่าบริการ ที่ควรได้รับตามปกติ

ข้อ ๑๐ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการโดยสุภาพ
และปราศจากการบังคับขู่เข็ญ

ข้อ ๑๑ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่หลอกลวงผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการ ให้หลง
เข้าใจผิดเพื่อประโยชน์ของตน

ข้อ ๑๒ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ประกอบวิชาชีพโดยไม่คำนึงถึง
ความปลอดภัย และความสิ้นเปลืองของผู้ป่วยหรือผู้ให้บริการ

ข้อ ๑๕ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย หรือผู้ใช้บริการ ซึ่งตนทราบมาเนื่องจากการประกอบวิชาชีพเว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการ หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามหน้าที่

ข้อ ๑๖ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องไม่ปฏิเสธการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในระยะอันตรายจากการเจ็บป่วยเมื่อได้รับคำขอร้องและตนอยู่ในฐานะที่จะช่วยได้

๖. ประกาศสภาการพยาบาล เรื่อง มาตรฐานการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔

ข้อ ๓ มาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาล และการผดุงครรภ์ (Nursing and Midwifery Practice Standard) เป็นการปฏิบัติที่มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ผู้รับบริการ มีภาวะสุขภาพที่ดีที่สุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ปัญหาสุขภาพ และปัญหาที่เกี่ยวข้องได้รับการแก้ไขโดยพยาบาลและผดุงครรภ์ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์

มาตรฐานที่ ๒ การรักษาสีทธิผู้ป่วย จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติการพยาบาล และการผดุงครรภ์ รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อปกป้องและรักษาไว้ซึ่งสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการรักษาพยาบาลของผู้รับบริการ

สิทธิของผู้ป่วย (patient rights)

สิทธิของผู้ป่วย หมายถึง ความชอบธรรมที่ผู้รับบริการด้านสุขภาพสาขาต่าง ๆ จะพึงได้รับเพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนพึงมีพึงได้ของตนเอง โดยอยู่บนพื้นฐานของของความเกื้อกูลและไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ความสลับซับซ้อนทางสังคมและกระแสของวัฒนธรรมทางธุรกิจได้เพิ่มขยายความขัดแย้งทางจริยธรรมมากขึ้น ทำให้ต้องมีบทบัญญัติในกฎหมายและข้อบังคับทางจริยธรรมแห่งวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เพื่อจัดระเบียบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยและผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพในแต่ละสาขาให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น (สภาการพยาบาล, ๒๕๔๑)

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วยของพยาบาล (advocating of patients' rights of professional nurses)

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย หรือ การปกป้องสิทธิของผู้ป่วย (advocating of patients' rights) คือ การช่วยเหลือผู้ป่วยในสิ่งที่คุณไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และต้องการบุคคลที่จะเรียกร้องสิทธิให้ตนเอง หรือเป็นการสนับสนุนและให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถนำไปใช้เป็นทางเลือกและสามารถตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระตามความปรารถนาของผู้ป่วย ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดที่เป็นการคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง (Carver & Morrison, 2005 อ้างในโสรัตน์ วงศ์สุทธิธรรม และคณะ, ๒๕๕๙)

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย จึงเป็นกิจกรรมการพยาบาลเพื่อช่วยเหลือปกป้อง และรักษาสหิทธิให้ผู้ป่วยได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การรักษาสหิทธิของผู้ป่วย การปกป้องให้ผู้ป่วยได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การปกป้องผู้ป่วยให้ได้รับความเป็นธรรม ดูแลผู้ป่วยให้มีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระโดยไม่ถูกบังคับ การเป็นตัวแทนการช่วยเหลือและสนับสนุนการตัดสินใจรวมทั้งการวางแผนและการบริหารจัดการบริการต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยควรได้รับตามสิทธิของผู้ป่วย โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิที่ผู้ป่วยมี และจัดหาข้อมูลให้เพื่อใช้ในการตัดสินใจ พยาบาลต้องยอมรับและเคารพในสิทธิการตัดสินใจของผู้ป่วย แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับความเชื่อของพยาบาลก็ตาม (Berman et al., 2008)

สภาการพยาบาลระหว่างประเทศ (ICN, 2015) ระบุว่า ผู้รับบริการจะได้รับ การดูแลสุขภาพตามสิทธิของทุกคน ทั้งเรื่องการเงิน ศาสนา สิทธินี้รวมถึงสิทธิที่จะเลือกหรือปฏิเสธการรักษา การเซ็นยินยอม การรักษาความลับ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พยาบาลพึงปกป้อง และส่งเสริมสิทธิทางสุขภาพของบุคคลในทุกสถานที่และทุกเวลา สำหรับวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ในประเทศไทยได้กล่าวถึงการพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วยไว้ในมาตรฐานการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๔) ข้อ ๓. มาตรฐานที่ ๒ การรักษาสิทธิของผู้ป่วย จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดหลักคุณธรรม

จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์ รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อปกป้องและรักษาไว้ซึ่งสิทธิ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการรักษาพยาบาลของผู้รับบริการ รวมทั้งสภาการพยาบาล (๒๕๕๒, ๒๔ เมษายน) ยังได้กำหนดให้การปกป้องสิทธิของผู้ป่วยเป็นสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพว่า "ต้องปกป้องผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิ หรือได้รับการปฏิบัติที่ผิดหลักคุณธรรมจริยธรรมอย่างเหมาะสม" (โสรัตน์ วงศ์สุทธิธรรม และคณะ, ๒๕๕๙)

กองการพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย : สำหรับพยาบาล (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๕) ดังนี้

๑. การสนองตอบต่อสิทธิพื้นฐานที่จะรับบริการด้านสุขภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลจะต้องใช้ความรู้ในวิชาชีพและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจดูแลผู้รับบริการเป็นราย ๆ ตามความเหมาะสม และรู้สิทธิพึงมีพึงได้ของผู้รับบริการทุกลักษณะ เพื่อให้การดูแลที่ถูกต้องเหมาะสม
๒. สิทธิที่จะได้รับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัตินั้น ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลจะต้องปฏิบัติต่อผู้รับบริการทุกรายอย่างเท่าเทียมกัน สุภาพอ่อนโยน เอื้ออาทร เคารพในความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และละเว้นจากการปฏิบัติที่มีอคติ
๓. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอในบริการด้านสุขภาพ เพื่อประกอบการตัดสินใจการรับบริการของผู้ป่วย ประเด็นนี้เป็นบทบาทสำคัญของพยาบาลที่จะต้องเผชิญตลอดเวลาของการปฏิบัติงานพยาบาลจึงต้องให้ความสำคัญกับบทบาทการให้ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบ กฎเกณฑ์ของหน่วยงาน ข้อมูลที่เป็นข้อปฏิบัติในการให้บริการสุขภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับการวินิจฉัย การพยากรณ์โรค การบำบัดรักษา และการเสี่ยงต่ออันตราย โดยคำนึงถึงประเด็นจริยธรรมเกี่ยวกับ การบอกความจริง รวมถึงข้อมูลที่จะให้บริการและปฏิบัติการต่อผู้ป่วยในทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อการรับทราบและเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้ป่วย

๔. ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลจะต้องมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิตทันทีและต้องไม่ปฏิเสธการช่วยเหลือผู้ป่วยในระยะอันตรายจากการเจ็บป่วย

๕. ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลต้องแสดงข้อมูลบ่งชี้ ชื่อ สกุล ตำแหน่ง และคุณวุฒิของตนเองแก่ผู้รับบริการ รวมทั้งยอมรับและเข้าใจสิทธิของผู้ป่วยในการขอทราบความเห็นในการดูแลรักษา ปรับเปลี่ยนผู้ให้บริการหรือสถานบริการ

๖. บทบาทของผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลที่สำคัญประการหนึ่งในเรื่องข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้ป่วย คือ การเก็บรายงานเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของผู้ป่วยไว้เป็นสัดส่วน เป็นระบบ ไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยและหรือการปฏิบัติตามหน้าที่และตามกฎหมาย

๗. บทบาทของพยาบาลในการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน เพื่อประกอบการตัดสินใจร่วมหรือถอนตัวจากการเป็นผู้ถูกทดลองในการวิจัยด้านสุขภาพ ทั้งนี้บทบาทของพยาบาลจะต้องกำหนดระเบียบปฏิบัติขั้นตอนการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน โปร่งใส เพื่อผู้ร่วมการทดลอง โดยเฉพาะ ผู้ถูกทดลองทราบทุกขั้นตอน

๘. ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลต้องมีบทบาทในการกำหนดระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อสิทธิของผู้ป่วยในการขอทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาของตน

๙. ผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลต้องมีบทบาทในการปกป้องการละเมิดสิทธิของผู้ป่วย ทั้งในด้านของการปฏิบัติการพยาบาล และการเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม โดยการวิเคราะห์ตัดสินใจด้วยความรู้และข้อมูลที่ถูกต้องของผู้ป่วย

การปกป้องสิทธิของผู้ป่วยจะกระทำได้ดีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการทำงานของพยาบาลผู้นั้น โสรัตน์ วงศ์สุทธิธรรม และคณะ (๒๕๕๙) ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการปกป้องสิทธิผู้ป่วยของพยาบาลวิชาชีพ แบ่งเป็น

๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ ทำตามและเรียนรู้ มีประเด็นสาระ ๒ ประเด็น คือ

๑. ดูแลผู้ป่วยตามสิทธิพื้นฐานในฐานะมนุษย์และผู้ป่วยคนหนึ่ง เป็นการดูแลผู้ป่วยอย่างเท่าเทียมเสมอกันทุกคน และให้คุณค่าความเป็นคน โดยการไม่เปิดเผย ร่างกายผู้ป่วย การปกปิดความลับ การดูแลให้ผู้ป่วยเข้าถึงการบริการ การให้ข้อมูลทางด้านสุขภาพ การให้การดูแลที่ถูกต้อง ป้องกันความเสี่ยงและไม่เพิกเฉยผู้รับบริการ

๒. การเรียนรู้จากผู้อื่น หมายถึง ระยะที่พยาบาลไม่สามารถตัดสินใจกระทำได้ด้วยตนเอง แต่ต้องเรียนรู้และฟังพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การปรึกษาพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์มากกว่าก่อนที่จะถามแพทย์ในเรื่องที่ตนเองไม่แน่ใจ หรือในสถานการณ์ที่เห็นว่าผู้ป่วยอาจได้รับการรักษาไม่ถูกต้อง หรือการได้เห็นตัวอย่างจากพยาบาลที่มีประสบการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันไม่ทำให้ผู้ป่วยเกิดอันตราย หรือถูกละเมิดสิทธิ หรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับทีมสหวิชาชีพ โดยการบอกผู้ป่วยเรื่องการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนแทนที่จะบอกว่าผู้ป่วยว่าเป็นอะไรตรง ๆ การชี้แนะผู้ป่วยให้ถามแพทย์เกี่ยวกับข้อมูลอะไรบ้าง การถามนำให้ผู้ป่วย

ระยะที่ 2 อึดอัด-ขัดแย้ง มีประเด็นสาระ ๔ ประเด็น คือ

๑. การจำยอมทำใจ คือ ความรู้สึกไม่สบายใจ เป็นห่วงผู้ป่วย รู้สึกลำบากใจเสมือนภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เมื่อไม่สามารถปกป้องสิทธิผู้ป่วยในเหตุการณ์ที่พิจารณาแล้วว่า ในสถานการณ์นั้นผู้ป่วยอาจได้รับความเสี่ยงจากการดูแลที่ไม่ถูกต้องตามหลักการ หรือไม่ได้สิทธิที่ควรได้รับ

๒. ไม่มีพลังในตนเอง หมายถึง พลังความสามารถในตัวของพยาบาลในการปกป้องสิทธิผู้ป่วย การไม่มีพลังนี้เกิดจากความคิดของพยาบาลว่าเป็นเพียงวิชาชีพการพยาบาลที่ไม่สามารถที่จะให้การดูแลผู้ป่วย ได้เท่าเทียมกับวิชาชีพอื่น

๓. การมีสำนึกในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกและตระหนักในตัวเองต่อชีวิตคนอื่น รู้ถึงคุณค่าในชีวิตของผู้ป่วย และปกป้องสิทธิผู้ป่วยด้วยใจ โดยไม่ต้องรอ

คำสั่งหรือการมอบหมายให้ทำจากบุคคลอื่น เสมือนบันไดก้าวแรกของระยะนี้ ที่ทำให้พยาบาลสามารถคิดและทำเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิผู้ป่วย

๔. การแสวงหาวิธีการ เมื่อพยาบาลรู้สึกว่าจะตนเองต้องพยายามที่จะปกป้องสิทธิผู้ป่วยให้สำเร็จ จึงพยายามแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ถามแทน/ ท้วงติงแทนผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยปกป้องตนเองโดยการถามนำให้ผู้ป่วย หรือ การชี้แนะให้ผู้ป่วยหรือญาติถามข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อมูลทางสุขภาพ อาการของโรค หรือวิธีการรักษาของแพทย์ การพึ่งพาบุคคลอื่น ได้แก่ หัวหน้าหอผู้ป่วย หัวหน้ากลุ่มการพยาบาล หรือหัวหน้างานเพื่อขอคำปรึกษา รวมทั้งการใช้ระบบ/ แนวปฏิบัติ/นโยบายของหน่วยงานเพื่อให้สร้างระบบในการปกป้องสิทธิผู้ป่วย เช่นการปรึกษากับสมาชิกในทีมการพยาบาล ทีมการดูแลผู้ป่วยของหน่วยงาน

ระยะที่ ๓ ทုံมเทศสุดความสามารถ มีประเด็นสาระ ๓ ประเด็น คือ

๑. การจัดการด้วยตนเอง ระยะนี้พยาบาลมีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเชิงวิชาชีพ เป็นผู้เชี่ยวชาญในงานที่ทำ ทำให้พยาบาลเกิดความมั่นใจ และมีความเชื่อมั่นในการปกป้องสิทธิผู้ป่วย จึงสามารถเผชิญกับปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

๒. การแสวงหาวิธีการ เป็นการพยายามทုံมเทศอย่างสุดความสามารถ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หรือปัญหาต่าง ๆ พยาบาลจึงแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อปกป้องสิทธิผู้ป่วยให้สำเร็จโดยวิธีการต่าง ๆ คือ

๒.๑) การให้พลังแก่ผู้ป่วย หมายถึง การช่วยให้ผู้ป่วยได้รู้จักและรู้วิธีการในการปกป้องสิทธิให้กับตนเองได้ ทำให้ผู้ป่วยรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อจำกัด จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง เป็นการคำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของคนทุกคนที่พึงมี รวมทั้งให้โอกาสผู้ป่วยได้เลือกและตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของตนเองได้ โดยผลที่ตามมาทำให้ผู้ป่วยรู้จักและเรียกร้องสิทธิให้กับตนเองได้

๒.๒) การใช้พลังของทีม หมายถึง การใช้พลังของทีมการดูแลผู้ป่วย เช่น ในรูปแบบของคณะกรรมการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้พยาบาลมีแนวปฏิบัติ

ที่ชัดเจนในการปกป้องสิทธิผู้ป่วยได้ โดยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง
 พยาบาลวิชาชีพกับสมาชิกในทีมสุขภาพ

๒.๓) การให้พลังแก่พยาบาลวิชาชีพ หมายถึง พยาบาลได้พัฒนาความรู้
 และความสามารถจนเกิดความเชี่ยวชาญในงานที่ทำ ทำให้มีช่องทางในการปกป้อง
 สิทธิผู้ป่วยได้สำเร็จมากยิ่งขึ้น

๓. การผสมผสานกลยุทธ์ที่หลากหลาย ใช้นี้ใช้การผสมผสานกลยุทธ์
 ที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง โดยใช้
 การสร้างสัมพันธภาพ การขอความร่วมมือ และการหาผู้ช่วยในการต่อรอง

จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการปกป้องสิทธิผู้ป่วยของพยาบาล
 วิชาชีพ ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของพยาบาลที่มีต่อการปกป้องสิทธิผู้ป่วย การมี
 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิผู้ป่วย ทำให้
 การรับรู้และพฤติกรรมในการปกป้องสิทธิผู้ป่วยมีการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ระยะ
 เวลาการปฏิบัติการพยาบาลที่เพิ่มขึ้น ทำให้พยาบาลวิชาชีพได้เรียนรู้และรับรู้
 การปกป้องสิทธิผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ
 ปกป้องสิทธิผู้ป่วย ทั้ง ๓ ระยะมีทั้งเงื่อนไขส่วนบุคคล และเงื่อนไขบริบทสังคม
 เงื่อนไขส่วนบุคคลที่สำคัญ คือ การมีความเชี่ยวชาญเชิงวิชาชีพซึ่งเป็นคุณลักษณะ
 หนึ่งที่สำคัญของพยาบาลวิชาชีพที่ช่วยให้พยาบาลวิชาชีพสามารถปกป้องสิทธิ
 ผู้ป่วยได้สำเร็จ และต้องใช้ในการผสมผสานกลยุทธ์ที่หลากหลายได้แก่ การสร้าง
 สัมพันธภาพ การขอความร่วมมือ และการหาผู้ช่วยในการต่อรองเพื่อให้สามารถ
 จัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
 แนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้ป่วย

ประกาศรับรองสิทธิและข้อพึงปฏิบัติของผู้ป่วย

เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับประโยชน์สูงสุดจากกระบวนการรักษาพยาบาล และ
 ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความร่วมมือของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ

สภาวิชาชีพและหน่วยงานที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้ป่วยโดยตรง ซึ่งได้แก่ แพทยสภา
สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา และคณะกรรมการควบคุม
การประกอบโรคศิลปะ ได้ร่วมกันจัดทำประกาศสิทธิของผู้ป่วยฉบับแรกเมื่อวันที่
๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ กระทรวงสาธารณสุข
โดยความร่วมมือของสภาวิชาชีพที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้ป่วยโดยตรง ได้แก่ แพทยสภา
สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา สภากายภาพบำบัด สภาเทคนิค
การแพทย์ และคณะกรรมการการประกอบโรคศิลปะ ได้ปรับปรุงคำประกาศสิทธิ
ของผู้ป่วยฉบับเดิมและร่วมกันจัดทำประกาศรับรองสิทธิและข้อพึงปฏิบัติของ
ผู้ป่วย ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ มีข้อความสำคัญ ดังนี้

สิทธิของผู้ป่วย

ข้อ ๑ ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการรักษาพยาบาลและ
การดูแลด้านสุขภาพตามมาตรฐานวิชาชีพจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดย
ไม่มีการเลือกปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๔)

๑) ให้การพยาบาลที่ครอบคลุมกาย จิต สังคม ตามมาตรฐานการประกอบ
วิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

๒) ให้การพยาบาลที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพโดยครอบคลุมการ
ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ

๓) ดูแลให้ผู้ป่วยได้รับสิทธิพื้นฐานอันพึงมีพึงได้ของผู้ป่วยหรือผู้มีสิทธิ
ที่จะได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น
ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้ยากไร้ คนพิการ ผู้ไร้ความสามารถ หรือประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้
รับการดูแลที่ถูกต้องเหมาะสม

๔) ใช้ความรู้ในวิชาชีพและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจดูแลผู้ป่วย
เป็นราย ๆ ตามความเหมาะสม

๕) ปฏิบัติต่อผู้รับบริการทุกรายเท่าเทียมกันอย่างสุภาพอ่อนโยน เอื้ออาทร เคารพในความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาหรือวัฒนธรรม ไม่คำนึงถึงอายุ เพศ ฐานะ สถานะทางสังคม และละเว้นจากการปฏิบัติที่มีอคติ

๖) ไม่ละเลย ละทิ้ง หรือแสดงความรังเกียจทั้งด้วยสีหน้า ท่าทาง และ กริยาวาจาต่อผู้ป่วยที่เป็นโรคติดต่อหรือโรคที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น ผู้ป่วยเอดส์

๗) ไม่ละเลยหรือละทิ้งการดูแลผู้ป่วยที่หมดหวังจากการรักษารวมทั้ง ผู้ป่วยที่มีความคิด ความเชื่อ หรือเจตคติที่ต่างจากพยาบาลผู้ดูแล

ข้อ ๒ ผู้ป่วยที่ขอรับการรักษายาบาลมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลที่เป็นจริง และเพียงพอเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การตรวจ การรักษา ผลดีและผลเสียจากการตรวจ การรักษาจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพด้วยภาษาที่ผู้ป่วยสามารถ เข้าใจได้ง่าย เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเลือกตัดสินใจในการยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพปฏิบัติต่อตน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน อันจำเป็น เร่งด่วนและเป็นอันตรายต่อชีวิต

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๘)

๑) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบและกฎเกณฑ์ของหน่วยงาน ข้อปฏิบัติในการ ให้บริการสุขภาพแก่ผู้ป่วยและญาติ เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะยินยอมรับ การรักษาหรือไม่ เว้นแต่เป็นการช่วยเหลือกรณีเร่งด่วนและเป็นอันตรายต่อชีวิต

๒) ให้ข้อมูลด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายเกี่ยวกับการวินิจฉัยโรค การบำบัดรักษา การพยาบาล การทำหัตถการ ยาที่ได้รับ และการเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายใน ขอบเขตของวิชาชีพ โดยต้องคำนึงถึงประเด็นจริยธรรมเกี่ยวกับการบอกความจริง รวมถึงข้อมูลที่จะให้บริการและปฏิบัติการต่อผู้ป่วยในทุกครั้ง เพื่อการรับทราบและ เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้ป่วย

๓) อธิบายให้ผู้ป่วยทราบทุกครั้งก่อนให้การพยาบาล ทั้งนี้เพื่อการรับทราบ และเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้ป่วย

๔) ให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยอย่างเพียงพอ ชัดเจนด้วยภาษาสุภาพ เข้าใจง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยซักถามก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมรับการรักษาหรือการทำหัตถการ

๕) ซักถามผู้ป่วยถึงความเข้าใจในข้อมูลที่ได้รับจากผู้ประกอบวิชาชีพ

๖) ให้โอกาสผู้ป่วยได้เข้าร่วมปรึกษากับทีมสุขภาพและแสดงความคิดเห็น ก่อนตัดสินใจเลือกวิธีการรักษา

๗) ให้โอกาสกับผู้ป่วยเลือกรูปแบบหรือวิธีการพยาบาลโดยอิสระ ปราศจากการแทรกแซงจากผู้ประกอบวิชาชีพ

๘) สนใจรับฟังข้อซักถามของผู้รับป่วยและอธิบายให้ผู้ป่วยทราบด้วยความเต็มใจ

๙) สนใจรับฟังความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยด้วยใจเป็นกลาง ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม รวมถึงยอมรับการปฏิเสธการรักษาพยาบาลที่ผู้ป่วยไม่ต้องการ

๑๐) ประสานงานกับแพทย์ผู้รับผิดชอบเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับทราบข้อมูล การเจ็บป่วยของตนเอง

ข้อ ๓ ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณี โดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือหรือไม่

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภากาชาดไทย, ๒๕๕๔)

๑) ให้การช่วยเหลือทันทีที่พบว่าผู้ป่วยอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต โดยไม่คำนึงถึงว่าจะได้รับคำร้องขอหรือไม่ก็ตาม และตนอยู่ในฐานะที่จะช่วยได้ ทั้งนี้การช่วยเหลือต้องคำนึงถึงความจำเป็นที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยอย่างแท้จริง

๒) ตัดสินใจให้การช่วยเหลือผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะฉุกเฉิน หรืออยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิตทันทีบนหลักการ ประชัญญา และจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมถึง

ความเชื่อในความมีคุณค่าของมนุษย์ ยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี และ
ต้องการมีชีวิตอยู่รอด

๓) จัดเตรียมอุปกรณ์การช่วยเหลือชีวิตไว้ในหน่วยงานให้เพียงพอและ
พร้อมใช้เสมอ

๔) พัฒนาทักษะการช่วยเหลือผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต
และทักษะการช่วยฟื้นคืนชีพอย่างสม่ำเสมอ

๕) มีส่วนร่วมในการทบทวน ปรับปรุงขั้นตอนวิธีการช่วยเหลือผู้ป่วยที่อยู่ใน
ภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างมี
ประสิทธิภาพ

ข้อ ๔ ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบชื่อ สกุล และวิชาชีพของผู้ให้การรักษา
พยาบาลแก่ตน

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภากาชาดไทย, ๒๕๕๘)

๑) แนะนำตัวและบุคลากรทีมสุขภาพที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้ป่วยและญาติ
ทราบก่อนให้การพยาบาลครั้งแรกหรือตามความเหมาะสม

๒) ปักชื่อหรือติดบัตร ชื่อ สกุล และตำแหน่งให้มองเห็นได้ชัดเจน

๓) มีแผนภูมิสายงานบังคับบัญชา มีชื่อ สกุล ตำแหน่ง แสดงไว้หน้าที่
การงาน และติดรูปไว้หน้าหน่วยงาน

๔) เขียนชื่อ สกุล ตำแหน่งของผู้ประกอบวิชาชีพในแต่ละเวร ไว้ในที่ที่
มองเห็นได้ชัดเจนหน้าหน่วยงานในหอผู้ป่วยใน

ข้อ ๕ ผู้ป่วยมีสิทธิขอความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอื่นที่
มิได้เป็นผู้ให้การรักษาพยาบาลแก่ตน และมีสิทธิในการขอเปลี่ยนผู้ประกอบวิชาชีพ
ด้านสุขภาพหรือเปลี่ยนสถานพยาบาลได้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสิทธิ
การรักษาของผู้ป่วยที่มีอยู่

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๘)

๑) ยอมรับสิทธิของผู้ป่วยในการขอทราบความเห็นการดูแลรักษา การปรับเปลี่ยนผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่ให้บริการ หรือสถานพยาบาล

๒) ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เมื่อผู้ป่วยและครอบครัวแจ้งความประสงค์ที่จะขอความคิดเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้ทำการรักษาผู้ป่วยขณะนั้น

๓) ประสานกับแพทย์เจ้าของไข้ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว ในการขอเปลี่ยนผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่รักษาตน หรือขอเปลี่ยนสถานพยาบาล

๔) อำนวยความสะดวกให้ผู้ป่วยและครอบครัวในการขอความคิดเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่น รวมทั้งการขอเปลี่ยนผู้ประกอบวิชาชีพที่ให้บริการ และสถานบริการ

๕) ให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยในการเลือกผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพหรือสถานพยาบาลที่ผู้ป่วยเลือก โดยปราศจากอคติและคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นสำคัญ ให้ผู้ป่วยหรือญาติลงนามในเอกสารการไม่สมัครอยู่ หลังจากได้รับคำบอกกล่าวอธิบายจากแพทย์และพยาบาลอย่างเข้าใจ เพื่อป้องกันการถูกฟ้องร้องว่าจะทิ้งผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะอันตราย

๖) ให้ข้อมูลและการช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพหรือสถานพยาบาลที่จะรับการดูแลรักษาผู้ป่วยต่อ

๗) กรณีไม่สามารถดำเนินการตามที่ผู้ป่วยต้องการได้ ต้องให้ข้อมูลและอธิบายให้ผู้ป่วยและครอบครัวเข้าใจเหตุผลและความจำเป็น

ข้อ ๖ ผู้ป่วยมีสิทธิได้รับการปกปิดข้อมูลของตนเอง เว้นแต่ผู้ป่วยจะให้ความยินยอมหรือเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพเพื่อประโยชน์โดยตรงของผู้ป่วยหรือตามกฎหมาย

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๘)

๑) ไม่นำข้อมูลของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการซึ่งได้ทราบมาจากการประกอบวิชาชีพ ไปเปิดเผยให้ผู้อื่นได้ล่วงรู้ เว้นแต่ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการให้ความยินยอมหรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

๒) ไม่นำเรื่องของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการมาเป็นหัวข้อในการสนทนาโดยไม่ได้รับการยินยอมจากผู้ป่วย ยกเว้นกรณีที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ เช่น การให้ข้อมูลแก่ทีมสุขภาพเพื่อจะได้วางแผนการดูแลผู้ป่วยต่อเนื่อง (การส่งเวร)

๓) ขณะปฏิบัติงานต้องระมัดระวังการพูดถึงข้อมูลที่เป็นความลับของผู้ป่วย เพื่อไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

๔) การอภิปรายข้อมูลของผู้ป่วย จะอภิปรายเฉพาะกับผู้ร่วมทีมสุขภาพ และเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลเท่านั้น

๕) ไม่นำเรื่องของผู้ป่วยมาถกเถียงหรือวิจารณ์ให้ผู้อื่นได้ยิน โดยเฉพาะในที่สาธารณะ

๖) ไม่เขียนชื่อผู้ป่วย และชื่อโรคของผู้ป่วยไว้ในที่เปิดเผย

๗) ไม่ให้ข้อมูลของผู้ป่วยทางโทรศัพท์แก่ผู้อื่น เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วย

๘) จัดสถานที่ที่เป็นส่วนตัวในการให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำแก่ผู้ป่วย

๙) จัดทำระเบียบการขอสำเนาเวชระเบียนของผู้ป่วยหรือการแจ้งข้อมูลของผู้ป่วยต่อบุคคลที่สาม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่บุคลากรในหน่วยงาน และป้องกันการนำความลับของผู้ป่วยไปใช้ในทางเสื่อมเสีย

๑๐) จัดเก็บรายงานเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของผู้ป่วยไว้เป็นสัดส่วนและเป็นระบบ ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ทีมสุขภาพ หรือผู้ที่ไม่ได้รับการยินยอมจากผู้ป่วย ได้เห็นข้อมูลทางสุขภาพของผู้ป่วย เช่น ไม่วางแฟ้มประวัติผู้ป่วยไว้ที่ปลายเตียงหรือหน้าห้องผู้ป่วย

๑๑) ไม่สืบค้นข้อมูลของผู้ป่วยที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง

ข้อ ๗ ผู้ป่วยมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการเป็นผู้เข้าร่วมหรือผู้ถูกทดลองในการทำวิจัยของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๘)

๑) กำหนดระเบียบการหรือขั้นตอนการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้วิจัยและผู้ป่วยมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบการ หรือขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนทำการวิจัยหรือการทดลอง

๒) ให้ข้อมูลหรือประสานกับผู้วิจัยเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยอย่างเพียงพอแก่ผู้ป่วย ก่อนให้ผู้ป่วยตัดสินใจเข้าร่วมหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยหรือการทดลอง

๓) ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนเกี่ยวกับการวิจัย ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีการ ระยะเวลา ขอบเขตการวิจัย/การทดลองอย่างชัดเจน อธิบายตอบข้อข้องใจเกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนวิธีการปฏิบัติตนระหว่างหรือหลังทำการวิจัย/การทดลอง เพื่อให้ผู้ป่วยตัดสินใจโดยอิสระ

๔) ประเมินความเข้าใจของผู้ป่วยเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับจากผู้วิจัย

๕) เคารพการตัดสินใจของผู้ป่วย ชี้แจงให้ผู้ป่วยทราบว่าผู้ป่วยมีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยหรือการทดลอง โดยยืนยันว่าจะไม่มีผลใด ๆ ต่อคุณภาพการรักษาพยาบาลและการดูแลที่จะได้รับ และให้ผู้ป่วยลงนามยินยอมภายหลังจากที่ได้รับทราบข้อมูลครบถ้วนแล้ว (informed consent) เมื่อต้องการเป็นผู้ถูกทดลองในการวิจัยของผู้ประกอบวิชาชีพ

๖) ชี้แจงให้ผู้ป่วยทราบว่าแม้ผู้ป่วยปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยหรือการทดลองหรือถอนตัวภายหลังการเข้าร่วมวิจัย ผู้ป่วยยังคงได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับผู้ป่วยรายอื่น

๓) ต้องปกป้องข้อมูลของผู้ป่วยที่เข้าร่วมการวิจัยให้เป็นความลับ เช่น ชื่อ สกุล ที่อยู่ การทดสอบ การบันทึกภาพ เสียง ผลการวิจัย หรืออื่น ๆ ที่อาจเกิดความเสื่อมเสียต่อผู้ป่วย หากเสี่ยงต่อการเสื่อมเสียต้องปกป้องผู้ป่วยจากเหตุการณ์นั้น ๆ และต้องยอมรับเมื่อผู้ป่วยขอถอนตัวระหว่างการวิจัย

ข้อ ๔ ผู้ป่วยมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏในเวชระเบียนเมื่อร้องขอตามขั้นตอนของสถานพยาบาลนั้น ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิหรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของผู้อื่น

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภาการพยาบาล, ๒๕๕๔)

๑) หน่วยงานจัดประชุมและหาข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ว่าข้อมูลใดเปิดเผยได้ ข้อมูลใดเปิดเผยไม่ได้ และใครเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยและญาติ

๒) ให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยและครอบครัวเกี่ยวกับความเจ็บป่วย การวินิจฉัย การรักษา และการพยาบาลที่ปรากฏในเวชระเบียนตามขอบเขตวิชาชีพการพยาบาล

๓) ประสานกับแพทย์ผู้รักษาในการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยและครอบครัวเกี่ยวกับความเจ็บป่วย การวินิจฉัย การรักษา การดำเนินของโรค และข้อมูลอื่น ๆ ที่อยู่ในขอบเขตวิชาชีพเวชกรรม

๔) ดำเนินการให้ผู้ป่วยได้รับความสะดวกในการขอข้อมูลการรักษาพยาบาลในเวชระเบียนผู้ป่วยตามขอบเขตที่กำหนด

๕) ผู้ป่วยสามารถเป็นผู้ขอข้อมูลการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนเอง หรือมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำแทนตามวิธีทางกฎหมาย เช่น หลักฐานการยินยอมของผู้ป่วย

๖) ผู้ป่วยมีสิทธิขอข้อมูลการรักษาเฉพาะของตนเท่านั้น

๗) กรณีที่ผู้ป่วยเสียชีวิต ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ป่วยสามารถขอสำเนาข้อมูลการรักษาพยาบาลของผู้ป่วยได้ โดยต้องแสดงหลักฐานแสดงสิทธิด้วย

ข้อ ๙ บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิตซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้

การกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม ใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีนั้น เนื่องจากในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดไว้ว่า เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี (เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมาย)

สำหรับผู้บกพร่องทางกายหรือทางจิตนั้น ต้องถึงขนาดไม่สามารถเข้าใจหรือตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เช่น ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะหมดสติ เป็นอัมพาตสื่อสารไม่ได้ วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ผู้แทนโดยชอบธรรมที่เป็นผู้ดูแลผู้ป่วยหรือมีอำนาจปกครองผู้ป่วย เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา กรณีผู้ป่วยไม่มีบิดามารดา ผู้ดูแลหรือผู้ปกครองอาจเป็นญาติพี่น้อง ย่อมสามารถใช้สิทธิต่าง ๆ แทนผู้ป่วยได้

การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (สภากาชาดไทย, ๒๕๕๔)

๑) วิเคราะห์และตัดสินใจด้วยความรู้และข้อมูลที่ถูกต้องของผู้ป่วยว่าใครเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ป่วย เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิผู้ป่วย

๒) เปิดโอกาสให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลให้กับผู้ป่วยที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์

๓) เปิดโอกาสให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนโดยชอบธรรมมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลให้กับผู้ป่วยที่ไม่รู้สีกตัว สติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์ หรือผู้ป่วยที่มีปัญหาทางจิต

๔) กรณีที่เด็กมีศักยภาพในการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับโรค ความเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล พยาบาลควรทำความเข้าใจกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง ในสิทธิของเด็กที่จะรับรู้เรื่องราวของตนเอง และการมีส่วนร่วมในการวางแผนการรักษา

การตัดสินใจในการรับการรักษายาบาลร่วมกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองโดย
ชอบธรรม

๕) เปิดโอกาสให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนโดยชอบธรรม มี
ส่วนร่วมในการวางแผน และการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษายาบาลผู้ป่วยไม่
รู้สึกตัว สติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์ หรือผู้ป่วยที่มีปัญหาทางจิต

๖) ช่วยเหลือให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนโดยชอบธรรมสามารถใช้สิทธิผู้ป่วยทั้ง ๘ ข้อข้างต้น เพื่อประโยชน์ของผู้ป่วย เช่น การรักษายาบาล
การดำเนินการทางการแพทย์ การตรวจพิเศษ การบำบัดรักษา การผ่าตัด การขอ
รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษายาบาล การใช้สิทธิในเรื่องเอกสารแทนผู้ป่วย

ข้อพึงปฏิบัติของผู้ป่วย

๑. สอบถามเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นก่อนลงนาม
ให้ความยินยอม หรือไม่ยินยอมรับการตรวจวินิจฉัยหรือการรักษายาบาล

๒. ให้ข้อมูลด้านสุขภาพและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทางทางการแพทย์ที่เป็นจริง
และครบถ้วนแก่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพในกระบวนการรักษายาบาล

๓. ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ประกอบวิชาชีพ
ด้านสุขภาพเกี่ยวกับการรักษายาบาล ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ให้แจ้ง
ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพทราบ

๔. ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานพยาบาล

๕. ปฏิบัติต่อผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้ป่วยรายอื่น รวมทั้งผู้ที่มาเยี่ยมเยียนด้วย
ความสุภาพ ให้เกียรติ และไม่กระทำการที่รบกวนผู้อื่น

๖. แจ้งสิทธิการรักษายาบาลพร้อมหลักฐานที่ตนมีให้เจ้าหน้าที่ของสถาน
พยาบาลที่เกี่ยวข้องทราบ

๗. ผู้ป่วยพึงรับทราบข้อเท็จจริงทางการแพทย์ ดังต่อไปนี้

๗.๑) ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายกำหนดและมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการถูกกล่าวหาโดยไม่เป็นธรรม

๗.๒) การแพทย์ในที่นี้ หมายถึง การแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ โดยองค์ความรู้ในขณะนั้นว่ามีประโยชน์มากกว่าโทษสำหรับผู้ป่วย

๗.๓) การแพทย์ไม่สามารถให้การวินิจฉัย ป้องกัน หรือรักษาให้หายได้ทุกโรคหรือทุกสภาวะ

๗.๔) การรักษาพยาบาลทุกชนิดมีความเสี่ยงที่จะเกิดผลอันไม่พึงประสงค์ได้ นอกจากนี้เหตุสุดวิสัยอาจเกิดขึ้นได้ แม้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพจะใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอตามภาวะวิสัยและพฤติการณ์ในการรักษาพยาบาลนั้น ๆ แล้ว

๗.๕) การตรวจเพื่อการคัดกรอง วินิจฉัย และติดตามการรักษาโรค อาจให้ผลที่คลาดเคลื่อนได้ด้วยข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่ใช้ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน

๗.๖) ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ มีสิทธิใช้ดุลยพินิจในการเลือกกระบวนการรักษาพยาบาลตามหลักวิชาการทางการแพทย์ ตามความสามารถและข้อจำกัดตามภาวะวิสัยและพฤติการณ์ที่มีอยู่ รวมทั้งการปรึกษาหรือส่งต่อโดยคำนึงถึงสิทธิและประโยชน์โดยรวมของผู้ป่วย

๗.๗) เพื่อประโยชน์ต่อตัวผู้ป่วย ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอาจให้คำแนะนำหรือส่งต่อผู้ป่วยให้ได้รับการรักษาตามความเหมาะสม ทั้งนี้ผู้ป่วยต้องไม่อยู่ในสภาวะฉุกเฉินอันจำเป็นเร่งด่วนและเป็นอันตรายต่อชีวิต

๗.๘) การปกปิดข้อมูลด้านสุขภาพและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทางทางการแพทย์ของผู้ป่วย ต่อผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ อาจส่งผลเสียต่อกระบวนการรักษาพยาบาล

๗.๙) ห้องฉุกเฉินของสถานพยาบาล ใช้สำหรับผู้ป่วยฉุกเฉินอันจำเป็น
เร่งด่วนและเป็นอันตรายต่อชีวิต

สรุป ประกาศรับรองสิทธิของผู้ป่วย ถือเป็นข้อกำหนดให้บุคลากร
ที่มีสุขภาพต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยตามสิทธิอันพึงมีของผู้ป่วย การพยาบาลโดยคำนึง
ถึงสิทธิของผู้ป่วยถือเป็นพันธะหน้าที่ของพยาบาล ดังนั้นพยาบาลจึงสามารถใช้
ประกาศรับรองสิทธิของผู้ป่วยเป็นแนวทางการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการดูแล
ผู้ป่วย โดยปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ใบงาน

1. สิทธิ (right) หมายถึง

ตอบ.....

2. สิทธิมนุษยชน (human right) หมายถึง

ตอบ.....